

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ТА РИТОРИКА

Шифр та назва спеціальності
011 – Освітні, педагогічні науки

Інститут
ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Освітня програма
Педагогіка вищої школи

Кафедра
Педагогіки та психології управління
соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна
(301)

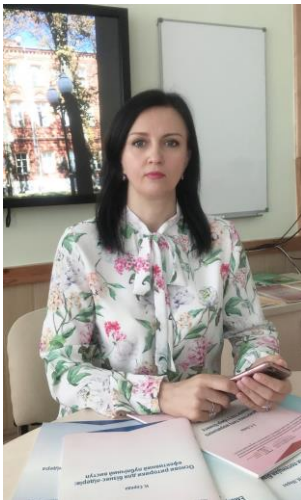
Рівень освіти
Магістр

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова)

Семестр
1

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Середа Наталія Вікторівна
Nataliia.Sereda@khti.edu.ua

Кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна НТУ «ХПІ».

Досвід роботи – 18 років. Автор понад 100 наукових та навчально-методичних праць. Провідний лектор з дисциплін: «Педагогічне спілкування та риторика», «Основи ораторського мистецтва», «Педагогічна риторика», «Ділове спілкування та риторика», «Педагогічна конфліктологія», «Педагогічна етика», «Основи публік рилейшнз», «Психологія мистецтва», «Етика професійної діяльності психолога».

Детальніше про викладача на сайті кафедри

<https://web.kpi.kharkov.ua/ppuss/uk/portfolio-seredi-nataliyi-viktorivni/>

Загальна інформація

Анотація

Дисципліна «Педагогічне спілкування та риторика» допомагає опанувати принципи, стилі, етапи та форми ефективного педагогічного спілкування, набути практичних вмінь у професійному педагогічному спілкуванні, навчитися будувати спілкування на основі діалогу, застосовувати риторичні принципи і прийоми у професійній діяльності, підвищити рівень педагогічної майстерності у професійному педагогічному спілкуванні, культури мовлення, техніки мовлення.

Мета та цілі дисципліни

Метою дисципліни є надання студентам систематизованих знань із теоретичних засад педагогічної риторики та формування практичних вмінь у педагогічному спілкуванні.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

ЗК7.Здатність до міжособистісної взаємодії.

СК3.Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.

СК4.Здатність здійснювати експертизу та надавати консультації з питань освітньої політики та інновацій в освіті.

СК 11.Здатність розробляти та надавати рекомендації з імплементації управлінських рішень щодо лідерства у викладацькій діяльності.

Результати навчання

РН3.Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.

РН4. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами усно і письмово для обговорення результатів освітньої, професійної діяльності, презентації наукових досліджень та інноваційних проєктів.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На лекційних заняттях використовуються: розповідь, пояснення, демонстрація, дискусія.

На практичних заняттях студенти виконують групові та індивідуальні завдання.

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою; наочні – ілюстрація практичними прикладами, презентація; ігрові – рольові, ділові ігри; документальні – робота з документами, аналіз, складання документів; інтерактивні – підбір та обговорення відеоматеріалів, кейсів, виступи-презентації; самостійні – опрацювання лекційного матеріалу та фахової літератури; дослідницькі – теоретичний аналіз наукових джерел, емпіричне дослідження. За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Навчальні матеріали доступні студентам в хмарному середовищі Google Disk та One Drive.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Сутність педагогічного спілкування

Спілкування як психологічна категорія. Сутність педагогічної діяльності. Рефлексивний підхід. Місце спілкування й мовлення у структурі педагогічної майстерності. Мовлення викладача як засіб педагогічної праці: загальна характеристика, функції, умови ефективності, шляхи вдосконалення.

Тема 2. Майстерність педагогічного спілкування

Особистісно орієнтоване професійне педагогічне спілкування. Структура педагогічного спілкування. Стилі педагогічного спілкування. Бар'єри педагогічного спілкування. Форми, етапи та засоби спілкування у типових педагогічних ситуаціях.

Тема 3. Педагогічне спілкування як діалог

Монологічне та діалогічне спілкування. Критерії діалогу. Контакт у педагогічному діалозі. Рольові позиції. Роль уваги та уяви у діалогічному спілкуванні. Майстерність організації педагогічної взаємодії у навчанні. Технологія організації педагогічної взаємодії в процесі індивідуальної бесіди.

Тема 4. Культура мовлення викладача.

Основні професійні вимоги до мовлення викладача. Загальні закономірності етики й культури спілкування. Загальна й мовна культура як невід'ємний елемент професіоналізму викладача вищої школи. Робота викладача з підвищення рівня культури мовлення.

Тема 5. Ораторське мистецтво як соціальне явище.

Риторика як необхідна умова ефективного педагогічного спілкування. Поняття публічної риторичної промови і її основні характеристики. Вимоги до ораторської промови. Риторичний трикутник: ритор – аудиторія – промова. Структура публічної риторичної промови.

Ораторська промова, її роди й види. Риторичний пафос. Риторична емоція. Види пафосу. Риторичний етос. Етичні норми. Риторичний логос. Істинність і правильність мислення й мовлення. Властивості правильного мислення. Основні та неосновні формально-логічні закони. Логічні основи аргументації. Еристика. Види спорів. Інвенція. Винахід теми. Система топосів. Диспозиція. Головні правила побудови виступу. Завдання і прийоми конструювання частин виступу. Елокуція: риторичні тропи та фігури. Підготовка тексту до виступу. Навички говорити експромтом. Репетиція як безпосередня підготовка до виступу. Основні правила поведінки під час виступу. Історія риторики: Антична риторика, Середньовічна риторика й риторика епохи Відродження, Риторика в Новий час, Риторика в ХХ столітті й сучасний стан риторики. Видатні представники ораторського мистецтва, видатні представники академічного мовлення.

Тема 6. Основні категорії педагогічної риторики.

Риторичні закони. Застосування риторичних прийомів в педагогіці. Мовленнєві та риторичні знання, навички, уміння викладача. Характеристика особистості викладача. Зовнішній вигляд викладача. Образ викладача як оратора: міміка, пластика, рухи, постава, погляд. Вербальні й невербальні засоби спілкування, їхня багатогранність і різноманітність. Діагностика сформованості вміння самопрезентації в публічному спілкуванні.

Тема 7. Техніка мовлення.

Усне мовлення і його особливості. Основні вимоги до техніки мовлення викладача. Знання будови мовного апарату як необхідні умови ефективного педагогічного спілкування. Мовний апарат і його будова. Подих і його тренування. Голос і процес його розвитку. Тембр голосу й дикція. Інтонація. Темп мови. Внутрішня й зовнішня техніка педагогічного спілкування. Способи вдосконалювання професійних характеристик голосу.

Тема 8. Лекція як провідна форма навчання у ЗВО. Способи впливу мовної культури на аудиторію.

Значення вузівської лекції. Основні вимоги до лекції. Особливості лекторської роботи. Підготовка до лекції. Основні характеристики аудиторії як соціально-психологічної спільності людей. Взаємодія викладача й аудиторії. Емоційні стани аудиторії, її інтереси, мети й завдання. Контакт у педагогічному спілкуванні. Мовне поведіння викладача в аудиторії. Способи та прийоми мовного впливу на аудиторію.

Теми практичних занять

Тема 1. Сутність педагогічного спілкування

Умови ефективності та шляхи вдосконалення мовлення викладача.

Тема 2. Майстерність педагогічного спілкування

Форми, етапи та засоби спілкування у різних педагогічних ситуаціях.

Тема 3. Педагогічне спілкування як діалог

Технологія організації педагогічної взаємодії у навчанні.

Тема 4. Культура мовлення викладача.

Робота викладача з підвищення рівня культури мовлення.

Тема 5. Ораторське мистецтво як соціальне явище.

Аналіз промов видатних представників ораторського мистецтва та академічного мовлення.

Тема 6. Основні категорії педагогічної риторики.

Образ викладача як оратора: міміка, пластика, рухи, постава, погляд. Вербальні й невербальні засоби спілкування.

Тема 7. Техніка мовлення.

Способи вдосконалювання професійних характеристик голосу.

Тема 8. Особливості педагогічного спілкування під час проведення практичних (лабораторних), семінарських занять, індивідуальних та групових консультацій.

Способи та прийоми мовного впливу на студентську аудиторію в залежності від виду навчальних занять.

Самостійна робота

Самостійна робота студента включає в себе опрацювання лекційного матеріалу, підготовку до практичних занять, виконання індивідуальних завдань з використанням методичних рекомендацій.

Студентам також рекомендуються додаткові матеріали (відео, статті, підручники) для самостійного вивчення та аналізу, підготовки до лекційних та практичних занять.

Самостійна робота також включає реферат (орієнтовний перелік тем):

1. Культура мовлення.
2. Методи підтримки й активізації уваги з точки зору риторики.
3. Багатство мовлення.
4. Голосові якості оратора. Способи поліпшення свого голосу.
5. Роль інтонаційної виразності у мові викладача.
6. Специфіка наукового мовлення.
7. Особливості підготовки до лекції та її проведення.
8. Бар'єри в педагогічному спілкуванні.
9. Специфіка публічних виступів в аудиторіях різного типу.
10. Прийоми керування аудиторією.
11. Взаємодія викладача й аудиторії.
12. Роль невербальних засобів у педагогічному спілкуванні.
13. Функції педагогічного мовлення.
14. Шляхи удосконалення мовлення педагога.
15. Організація педагогічної взаємодії у навчанні. Особливості діалогічного спілкування.
16. Комунікативні уміння й здібності.
17. Вміння слухати як необхідна умова ефективної комунікації.
18. Імідж педагога-оратора
19. Прояв лідерських якостей викладача вищої школи у його ораторській діяльності.
20. Складні ситуації у викладацькій риторичній діяльності.
21. Мистецтво дискусії: як відповідати на запитання та реагувати на зауваження і критику.
22. Техніка мовлення.

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Серeda Н.В., Солодовник Т.О., Ігнатюк О.А. Педагогічне спілкування та риторика : навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеню «магістр» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» та аспірантів всіх спеціальностей. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. 152 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/9a5b05fb-63df-44d8-bc5e-e9f5f97034e1/content>
2. Методичні вказівки та контрольні завдання з курсу «Педагогічне спілкування та риторика» / Укладачі: Н.В.Серeda, Т.О.Солодовник. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. 48 с. URL : <https://core.ac.uk/download/50590160.pdf>
3. Серeda Н.В., Квасник О.В. Основи ораторської майстерності: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2019. 304 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/47845/1/Book_2020_Sereda_Oratorska_maisternist.PDF
4. Серeda Н.В. Основи риторики для бізнес-лідерів: ефективний публічний виступ : навчальний посібник. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 40 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/30520/1/Sereda_Osnovy_rytoryky_2016.pdf
5. Романовський О.Г., Серeda Н.В., Квасник О.В. Педагогічна етика : текст лекцій. Харків : НТУ «ХПІ», 2008. 64 с. URL : <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/9d8b5a09-894b-45a0-946f-b188c2a9e67c>

6. Богдан Ж., Середа Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/46292/1/Book_2020_Bohdan_Formuvannia.pdf
7. Siczek Megan (2022). Pedagogical Innovations in Oral Academic Communication. University of Michigan Press ELT. <https://doi.org/10.3998/mpub.11631950>
8. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація : навчальний посібник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. 256 с.
9. Голуб Н.Б. Риторика у вищій школі. Черкаси : БрамаУкраїна, 2008. 408 с.
10. Зливков В.Л., Лукомська С.О. Психологія спілкування педагога: інтегративний підхід : навчальний посібник; 2 видання: розширене та доповнене. Київ, Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. 353 с.
11. Кайдалова Л.Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. Педагогічна майстерність викладача : навчальний посібник. Харків : Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
12. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика : монографія / О.А. Кучерук, Н.Б. Голуб та ін.; за ред. О.А. Кучерук. Київ : КНТ, 2016. 258 с.
13. Поясок Т.Б., Беспарточна О.І., Квасник О.В. Педагогічна риторика та психологія комунікації : навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Харків: ФОП Бровін О.В., 2023. 196 с.
14. Сивачук Н.П., Снігур І.М., Санівський О.М. Академічна риторика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Умань : Вид. «Сочінський», 2013. 375 с.

Додаткова література

15. Бондаренко Г.Л. Історія педагогічної риторики: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 276 с.
16. Куньч Зоряна. Українська риторика: історія становлення і розвитку : навч. посібник. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. 244 с.
17. Кухта М.І., Маляр Л.В. Основи педагогічного спілкування: методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. 31 с.
18. Eva Bjerkholt, Trine Ørbæk & Tina Kindeberg (2020): An outline of a pedagogical rhetorical interactional methodology – researching teachers' responsibility for supporting students' desire to learn as well as their actual learning, Teaching in Higher Education, DOI: 10.1080/13562517.2020.1792876 URL : <https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1792876>
19. Bartlett, Lesley E., "Pedagogy in Action: Teaching and Writing as Rhetorical Performance" (2014). Dissertations, Theses, and Student Research: Department of English. 89 pp. URL : <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1098&context=englishdiss>
20. <https://www.ted.com/>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді заліку (20%) та поточного оцінювання (80%).

Залік: усне опитування та підсумкове практичне завдання (проведення лекції).

Поточне оцінювання: виконання завдань на практичних заняттях та завдань для самостійної роботи (80% по 10% за кожну тему).

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис

Завідувачка кафедри
Ніна ПІДБУЦЬКА

Дата погодження, підпис

Гарант ОП
Наталія СЕРЕДА